

Tarbijakrediidilepingu regulatsiooni kohaldamine *buy now pay later* (osta nüüd, maksa hiljem) ärimudelile¹

Kristo Kippa

Finantsinspektsiooni finantsteenuste järelevalve osakonna jurist

Sissejuhatus

Tarbijakrediit on paljude inimeste igapäevaelu osa. Mitmete jaoks pakub see võimalusi teha suuri oste, jaotades makseid aja peale. Samas teiste jaoks võib see olla vajalik igapäevaste kulutuste katmiseks, näiteks üüri ja toidukaupade eest tasumiseks. Tänapäeval on tarbijakrediit saadaval mitmel kujul alates järelmaksust ja krediitkaardi lepingust ning lõpetades väikelaenu ja eluasemelaenuga.² Innovatsioon jätkub, et luua uusi krediiditooteid ning digitaliseeritus on sellele kasvule kõvasti kaasa aidanud.³ Seetõttu on just viimastel aastatel tekkinud eluasemelaenude, väikelaenude ning liisingute kõrvale uute omadustega krediiditooted, nagu arvelduskrediit ning lisakuludeta järelmaks (ingl *buy now, pay later*, edaspidi BNPL).⁴

BNPL-tooteid pakutakse eri vormides, kuid kõige lihtsamal kujul saab seda teenust kirjeldada kui tarbija ning laenuandja vahelist lepingut, millega antakse tarbijale laenu kaupade või teenuste ostmiseks, kusjuures tarbija on kohustatud võla hiljem tagasi maksuma.⁵ Seega sõlmitava lepingu ainus eesmärk on kaupade või teenuste ostmise finantseerimine kauplejate või teenusepakkjate kaudu.⁶ Niisiis saab laenusaaaja BNPL-i ärimudeli puhul krediiti kasutada üksnes ühel otstarbel – soovitava kauba või teenuse maksetähtpäeva edasi lükkamiseks kindla jaemüüja või teenuseosutaja kaudu.

BNPL-i ärimudel tugineb tavaliselt jaemüüja poolt BNPL-toodete pakkujatele makstavatele tasudele, mis moodustavad üldjuhul teatud protsendi tarbija soovitava kauba väärtusest, samal ajal BNPL-i makselahenduse pakkumine suurendab kauba soetamiseks tarbijate poolt kauplustes tehtud kulutusi.⁷ Seega ärimudeli kohaselt on üldjuhul kaupmehed ja teenusepakkjad need, kes tasuvad krediidiandjatele laenuandmise kulud (mh n-ö intressi), samal ajal saavad nad vastutasuna võimaluse suurendada oma poodide müügikäivet ning kliendibaasi. Tõenäoliselt kulutavad

---

¹ Artikkel põhineb autori 2023. aasta kevadel kaitstud magistritööl, vt **K. Kippa**. Tarbijakrediidilepingu regulatsiooni kohaldamine *buy now pay later* (osta nüüd, maksa hiljem) ärimudelile. Magistritöö. Tartu Ülikool, õigusteaduskond, 2024. Artikkel kajastab autori isiklikku seisukohta.

² **Financial Conduct Authority**. [The Woolard Review – A review of change and innovation in the unsecured credit market](#). Report to the FCA Board, 02.02.2021, lk 14, punkt 1.6.

³ *Ibid.*

⁴ **S. Espenberg jt.** [Krediidituru uuring](#). Lõpparuanne. Tartu, 2021, lk 114.

⁵ **D. Johnson, J. Rodwell, T. Hendry.** [Analyzing the Impacts of Financial Services Regulation to Make the Case That Buy-Now-Pay-Later Regulation Is Failing](#). – Sustainability 2021, 13 (4), 1992, lk 2. (08.03.2024).

⁶ 7. juuni 2022 Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv tarbijakrediidi kohta – Üldine lähenemisviis, punkt 15b.

⁷ **Financial Conduct Authority** (viide 2), lk 43–44, punkt 16.

BNPL-i makselahendusi kasutavad kliendid rohkem raha kui kohe toote või teenuse välja ostnud tarbijad, kuivõrd osamaksetega maksmine võib tunduda odavam. Samas ei tule BNPL-toodete pakkujate tasud ainult kaupmeeste käest, kes tasuvad neile üldjuhul kokkulepitud summa tehingu pealt. Üldjuhul nõuavad BNPL-toodete pakkujad kõrgeid tasusid otse tarbijatelt, kes on makseviivitusse jäänud.

BNPL-toodete populaarsus on tarbijatele kaasa toonud suuri riske, mis väljenduvad eelkõige ülelaenamise ning kõrgetes tasudes võlgu jäämise korral. BNPL-i puhul on risk ületarbimiseks suurem kui tavapärase järelmaksu puhul, kuna tooted tunduvad olevat justkui tasuta ning viiteaeg lisakulude tekkimiseks on tavapärasest suurem.⁸

Praegu kehtiva Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2008/48/EÜ⁹ (nn tarbijakrediidi direktiivi) artikli 2 (2) f välistab direktiivi kohaldamise alast krediitdilepingud, mille puhul antakse krediiti ilma intressita ega nõuta muude tasude maksmist. Samuti defineerib võlaõiguseaduse¹⁰ (VÕS) § 401 lõige 1 krediitdilepingut kui tasulist lepingut, mille puhul kohustub krediidisaja maksuma krediidi kasutamise eest tasu. Muu hulgas võib krediitdilepingu esemeks olla tasuline maksetähtpäeva edasilükkamine (VÕS § 401 lg 2). Seetõttu ei võimalda kehtiv õigusraamistik lugeda BNPL-tooteid krediitdilepinguks ja seega ka mitte tarbijakrediitdilepinguks VÕS § 402 tähenduses.

Kuna praegu ei saa BNPL-i lugeda tarbijakrediidiks, siis ei kohaldata sellele ka tarbijakrediitdilepingutele kohalduvat regulatsiooni. Näiteks ei pea BNPL-i pakkuvat krediidiandja veenduma tarbija krediitvõimelisuses (VÕS § 403⁴ lg 6). See tõstatab küsimusi selle kohta, kas ja kuidas peaks BNPL-i reguleerima. Võimaliku lahendusena on analüüsitud peamiste tarbijakrediidi sätete kohaldamist BNPL-i ärimudelile.

Tarbijakrediitdilepingu sätete kohaldamine BNPL-i ärimudelile ja selle tagajärjed krediidiandjate ja tarbijate jaoks

1. Krediidiandja teavitamiskohustused

Tarbijakrediitdilepingu lepingueelse teabe esitamise kohustus tuleb krediidiandjale VÕS §-st 403¹ ning tarbijakrediidi direktiivi artiklitest 3, 5 ja 6. Teabe esitamise eesmärk on anda tarbijale võimalus võrrelda erinevaid pakkumisi, et ta saaks kõiki asjaolusid arvesse võttes teha otsuse sõlmida tarbijakrediitdileping (VÕS § 403¹ lõige 1). Selleks peab krediidiandja või -vahendaja esitama tarbijale Euroopa tarbijakrediidi standardinfo teabelehel andmed krediidiandja pakutavate lepingutingimuste kohta. Sealjuures tuleb teabeleht esitada mõistliku aja jooksul enne lepingu sõlmimist või pakkumusega sidumist ning see peab olema püsival andmekandjal. (VÕS § 403¹

⁸ S. Espenberg jt (viide 4), lk 114.

⁹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu [direktiiv 2008/48/EÜ](#), mis käsitleb tarbijakrediitdilepinguid ja millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu direktiiv 87/102/EMÜ.

¹⁰ RT I, 06.07.2023, 116.

lõige 1) Teabe esitamise vormi ja sisu nõuete eesmärk on tagada eri krediidiandjate lepingutingimuste võrreldavus ja teabe arusaadavus tarbija jaoks.¹¹

VÕS § 403¹ lõiked 1 ja 2 näevad ette teabe liigid ning andmed, mis krediidiandja peab lepingueelse teabena tarbijale esitama. Lõikes 1 sätestatud andmed peab krediidiandja esitama igal juhul, kuid lõikes 2 toodud teave tuleb esitada üksnes asjakohasel juhul. Oluline on rõhutada, et kehtivas õiguses olevad tarbijakrediidilepingu lepingueelse teavitamise sätted on mõeldud eelkõige tasuliste tarbijakrediidilepingutele. Näiteks VÕS § 403¹ lõike 1 kohaselt tuleb lepingueelse teabena esitada tarbijale muu hulgas põhisumma, intressi ja mis tahes muude tasude summa, intressimäär aasta kohta ja selle kohaldamise tingimused ning krediidi kulukuse määr aasta kohta.

Tarbijakrediidilepingu sätete kohaldamise korral BNPL-i ärimudelile esitatakse edaspidi lepingueelne teave Euroopa tarbijakrediidi standardinfo teabelehel. Seega võib tarbijakrediidilepingu sätete kohaldamise korral olla BNPL-i pakkuja kindel oma lepingueelse teavitamise kohustuste täitmisel, kui ta on enne lepingu sõlmimist esitanud tarbijale nõuetekohaselt täidetud Euroopa tarbijakrediidi standardinfo teabelehe.¹² See tähendab, et tarbijale esitatava lepingueelse teabe kohta kehtiks tarbijakrediidilepingu sätete kohaldamisel edaspidi ühtne esitusviis ja -vorm, mis soodustab erinevate pakkumiste võrdlemist. Samuti tuleks tarbijakrediidilepingu regulatsiooni kohaldamise korral esitada tarbijale täpsem teave, mis hõlmab muu hulgas hoiatust tasumata maksetest tulenevate tagajärgede kohta¹³, kohaldatavat viivise aasta- ja päevamäära¹⁴ jms. Täpse vormi ning tingimuste kehtestamine tagaks tarbijale parema kaitse, kuna edaspidi oleks erinevaid pakkumisi võimalik võrrelda samasuguse vormi abil ning hoiatus võimalike kaasnevate tagajärgede ning viivise suuruse kohta paneb tõenäoliselt tarbijat rohkem kaaluma BNPL-lepingu sõlmimise vajadust.

Autori hinnangul oleks tervitatav selline lähenemisviis, mille kohaselt ei pea krediidiandja tasudeta krediidi puhul esitama tarbijale lepingueelse teabena kogu infot, mis kohaldub traditsioonilisele krediidilepingule. Selline info on eelkõige seotud krediidi tasulisusega, mis ei kohaldu BNPL-toodetele, kuivõrd need on üldjuhul tasuta. Samuti on tarbijale kasulik, kui krediidiandjatele muudetakse edaspidi kohustuslikuks esitada tarbijale enne lepingu sõlmimist info maksete hilinemisest tulenevate kulude kohta, kuivõrd BNPL-lepingute puhul võivad maksetega hilinemise puhul rakenduda viivistasud.

¹¹ M. Käerdi, A. Õunpuu. VÕS § 403¹, punkt 1. – Võlaõigusseadus II. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura, 2019.

¹² K. Sein. VÕS § 54¹, punkt 4.1. – Võlaõigusseadus I. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura, 2016, punkt 4.1. Euroopa tarbijakrediidi standardinfo teabelehe vorm on kehtestatud justiitsministri määrusega nr 47 “Euroopa tarbijakrediidi standardinfo teabelehtede vormide kehtestamine”, [RT I, 23.09.2015, 9](#).

¹³ M. Käerdi, A. Õunpuu (viide 11), VÕS § 403¹ lg 1 p 10.

¹⁴ M. Käerdi, A. Õunpuu (viide 11), VÕS § 403¹ lg 1 p 11.

2. Vastutustundliku laenamise põhimõtte rakendamine

Vastutustundliku laenamise põhimõtte tähendab sisuliselt kohustust anda krediiti üksnes sellisele tarbijale, kelle puhul on tõenäoline, et ta suudab krediidi lepingus kokkulepitud tingimustel tagasi maksta.¹⁵ VÕS § 403⁴ lõike 2 kohaselt peab krediidiandja tarbija krediitdivõimelisuse hindamisel arvesse võtma kõik talle teadaolevad asjaolud, mis võivad mõjutada tarbija võimet krediit tagasi maksta lepingus kokkulepitud tingimustel, sealhulgas tarbija varalise seisundi, regulaarse sissetuleku, teised varalised kohustused, varasemate maksekohustuste täitmise ja tarbijakrediidilepingust tulenevate rahaliste kohustuste võimaliku suurenemise mõju, määrates vajalike hindamistoimingute ulatuse vastavalt tarbijakrediidilepingu tingimustele, tarbija kohta olemasolevatele andmetele ja võetava rahalise kohustuse suurusele.

VÕS § 403⁴ lõike 2 sõnastus viitab krediitdivõimelisuse hindamisel teatavale proportsionaalsusele osas, mille kohaselt määravad krediidiandjad vajalike hindamistoimingute ulatuse vastavalt tarbijakrediidilepingu tingimustele, tarbija kohta olemas olevatele andmetele ja võetava rahalise kohustuse suurusele. BNPL ärimudel on autori hinnangul mingil määral väiksema riskiastmega krediititoodete kui näiteks kiirlaen. Riskitasemete erinevus tuleneb eelkõige intressi puudumisest BNPL ärimudeli puhul, samas kui kiirlaenu intressimäär on tavaliselt keskmisest kõrgem. Samas võib BNPL eeltoodud põhjusel suurendada ülelaenamise ohtu.

Vastutustundliku laenamise põhimõtte rakendamine tähendaks eelkõige seda, et krediidiandjatele tekiks kohustus edaspidi koguda krediitdivõimelisuse hindamiseks tarbijatelt andmeid ning neid andmeid analüüsida eesmärgiga teada saada, kas tarbija on krediitdivõimeline või mitte. Kahtlemata tähendaks see nii krediidiandjatele kui ka tarbijatele lisakoormust, kuid selline lisakoormus ei avalda märkimisväärset mõju professionaalsetele krediidiandjatele, kuna nad on harjunud tarbijate krediitdivõimelisust hindama teiste krediititoodete puhul. Küll aga avaldaks selline kohustus märkimisväärset mõju tasuta maksetähtpäeva edasilükkamise teenust pakkuvatele kaupmeestele, kellel võivad puududa selleks võimalused.

3. Tarbija taganemisõigus

Tarbija krediidilepingust taganemise õigus tuleneb Eesti õiguses VÕS §-st 409. Nimetatud sätte lõike 1 kohaselt võib tarbija tarbijakrediidilepingust taganeda põhjust avaldamata 14 päeva jooksul. Sätte eesmärgiks on anda tarbijale pärast lepingu sõlmimist järelemõtlemisaeg, mille kestel on tal võimalik vabastada ennast seotusest krediidilepinguga ja sellega seotud intressi maksmise kohustusest.¹⁶

Kuivõrd BNPL-lepingute puhul intress puudub, ei saa ka intressi maksmise kohustusest vabaneda. Samas on sätte teise eesmärgina välja toodud tarbija kaitsmine krediidi võtmisel tehtavate

¹⁵ M. Käerdi, A. Õunpuu (viide 13), VÕS § 403⁴, punkt 3.1; VÕS § 403⁴ lg 6.

¹⁶ M. Käerdi, A. Õunpuu (viide 13), VÕS § 409, punkt 1.

majanduslikult ebapiisavalt läbimõeldud otsuste eest.¹⁷ Kuigi BNPL ärimudeli puhul ei ole kehtiva õiguse seisukohalt tegemist krediidilepinguga, kirjeldab viimasena nimetatud eesmärk hästi BNPL-lepingu sõlmimisega potentsiaalselt kaasnevaid riske. Vahel võib BNPL-lepingu puhul olla tegemist tarbija impulssostuga, mistõttu tuleks kaaluda tarbijale lepingust taganemise võimaluse andmist.

Krediidilepingust taganemise õiguse kohaldamine ei avaldaks tõenäoliselt märkimisväärset mõju sellistele lepingutele, mis on sõlmitud juba olemasoleva regulatsiooni kohaselt väljaspool äriruume, kuivõrd sellistele lepingutele kohaldub VÕS-i üldosast tulenev taganemisõigus, mis VÕS § 49⁴ kohaselt laieneb ka sellega majanduslikult seotud kõrvallepingule. Küll aga võiks tarbijakrediidilepingu sätete kohaldamine avaldada suuremat mõju lepingutele, mis on sõlmitud äriruumis ning mille puhul tarbija ostu finantseeritakse majanduslikult seotud tarbijakrediidilepinguga (antud kontekstis BNPL ärimudeliga). Sellisel juhul tähendaks eeltoodu seda, et tarbijal oleks võimalik taganeda 14-päevase tähtaja jooksul ka sellisest lepingust, mis on sõlmitud kaupmehe äriruumides. Õiguskirjanduses on leitud, et väljaspool äriruume on tarbija kergemini mõjutatav lepinguid sõlmima ning taganemisõigus annab tarbijale võimaluse psühholoogiliselt peale surutud tehingust loobuda.¹⁸ Samas annab tarbijakrediidi regulatsioon sisuliselt tarbijale võimaluse valida endale soodsam taganemisrežiim, mille kohaselt saab ta taganeda tarbijakrediidilepingu sätete alusel, kui ta ei saa taganeda sidevahendi abil sõlmitud lepingu sätete alusel.¹⁹ Seega peavad kaupmehed ja krediidiandjad arvesse võtma, et kui BNPL ärimudelile kohaldada tarbijakrediidilepingu sätteid, saavad tarbijad 14 päeva jooksul taganeda ka äriruumides sõlmitud müügi- ja teenuse osutamise lepingust, kui seda finantseeritakse BNPL ärimudeli abil. Tuleb rõhutada, et sellisel juhul peavad tarbijad hüvitama saadud kasutuseelised.

Seega kohaldub taganemisõigus kehtiva õiguse kohaselt sellistele BNPL-lepingutele, millega on ostetud teenus või toode väljaspool äriruume. Samuti kehtib taganemisõigus kehtiva õiguse kohaselt reguleeritud tarbijakrediidilepingutele, mistõttu ei oleks tarbijakrediidilepingust tuleneva taganemisõiguse laiendamine BNPL-lepingutele krediidiandjate jaoks ebaproportsionaalne ning avaldaks soodsat mõju tarbijatele, kellele oleks tagatud järelemõtlemisaeg vahetult pärast lepingu sõlmimist.

4. Krediidi ennetähtaegne tagastamine

VÕS § 411 lõike 1 järgi võib tarbija tarbijakrediidilepingust tulenevad kohustused osaliselt või täielikult täita ennetähtaegselt. Sellisel juhul ei võlgne tarbija krediidi kasutamata jätmise ajale langevat intressi ega muid kulusid (VÕS § 411 lg 1). Seega on sätte eesmärgiks vabastada tarbija osaliselt või täielikult kohustuse tähtaegsest täitmisest ning seeläbi võimaldada tal vabaneda intressi ja muude krediidi kasutamise kulude tasumisest.²⁰ Tegemist on erinormiga VÕS § 84

¹⁷ *Ibid.*

¹⁸ K. Sein (viide 14), VÕS § 49, punkt 4.1.

¹⁹ K. Saare, K. Sein, M. Simovart. Laenusaja õiguste kaitse SMS-laenu lepingute puhul. – *Juridica I/2010*, lk 44.

²⁰ M. Käerdi, A. Õunpuu (viide 13), VÕS § 411, punkt 1.

lõike 1 suhtes, mis annab võlausaldajale õiguse jätta ennetähtaegne täitmine vastu võtmata olukorras, kus tal on selleks õigustatud huvi. Riigikohus on öelnud, et tarbijakrediidilepingu puhul on kohustuse ennetähtaegne täitmine reguleeritud VÕS §-s 411, seega puudub võlausaldajal õigus keelduda laenu tagasimakse vastuvõtmisest tulenevalt VÕS § 84 lõikest 1.²¹ Nagu eespool rõhutatud, on krediidi ennetähtaegse tagasimaksmise tagajärjeks tarbija vabanemine intressi tasumise kohustustest. Siiski ei rakenduks vastav tagajärg BNPL ärimudeli puhul, kuna see leping on reeglina intressi- (ja muude tasude) vaba.

Seega, kui rakendada krediidi ennetähtaegse tagasimaksmise regulatsiooni BNPL ärimudelile, tähendaks ennetähtaegne tagastamine tarbija jaoks vaid kohustuse põhiosa tagasimaksmist enne võlgnevuse sissenõutavaks muutumist. Samas tähendaks see, et krediidiandjal puuduks õigus nõuda tarbijalt ennetähtaegse tagasimaksega seotud kahju hüvitamist, sest puudub ettenähtav kahju, mis oleks seotud krediidi ennetähtaegse tagasimaksmisega. Eeltoodust tulenevalt täidaks vastava regulatsiooni kohaldamine BNPL ärimudelile vaid osaliselt sätte eesmärki, kuna tarbijal tekiks võimalus saada laen ennetähtaegselt tagastada, kuid intressi ja muude krediidi kasutamise kulude tasumisest vabastamise eesmärk pole täidetav tasude puudumise tõttu.

Küll aga võiks kohustuse ennetähtaegse täitmise õigus BNPL-lepingute puhul olla Eesti õiguses tagatud võlaõigusseaduse üldosa alusel. VÕS § 84 lõike 1 kohaselt ei või võlausaldaja keelduda kohustuse täitmise vastuvõtmisest enne täitmise tähtpäeva, kui tal ei ole keeldumiseks õigustatud huvi. Riigikohus on selgitanud, et võlausaldajal ei ole üldjuhul õigust keelduda laenu tagasimakse vastuvõtmisest enne täitmise tähtpäeva.²² See tähendab, et võlausaldaja ei saa ennetähtaegselt täitmisest keelduda, tuginedes üksnes asjaolule, et täitmine ei ole ennetähtaegsuse tõttu nõuetekohane.²³ Seega on BNPL-lepingute puhul raske ette kujutada olukorda, kus võlausaldajal saaks olla õigustatud huvi keelduda võlgniku poolt kohustuse ennetähtaegselt täitmisest.

Kõiki asjaolusid arvesse võttes peaks BNPL-lepingute puhul olema tagatud ennetähtaegse tagasimaksmise õigus, kuna tarbija saab krediiti ilma intressi ning muude tasudeta, mis tähendab, et tal on võimalik täita oma kohustused ennetähtaegselt selliselt, et BNPL-toodete pakkuja ei jää ilma õiglasest ja põhjendatud hüvitisest. Kuivõrd kehtivas õiguses oleva tarbijakrediidilepingu ennetähtaegse tagasimakse regulatsiooni kohaldamine BNPL-lepingutele oleks problemaatiline, võttes arvesse, et see sätte on mõeldud eelkõige tasuliste krediidilepingute ennetähtaegse tagasimaksmise reguleerimiseks, saaks autori hinnangul antud probleemkohta vältida võlaõigusseaduse üldosas olevat kohustuse ennetähtaegse tagastamise regulatsiooni rakendades.

²¹ [RKTko 3-2-1-39-17](#), p 12.

²² [RKTko 3-2-1-39-17](#), p 12; [RKTko 3-2-1-60-11](#), p 28.

²³ **P. Varul.** VÕS § 84, punkt 4.3. – Võlaõigusseadus I. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura, 2016.

5. Viivis, leppetrahv ja krediidilepingu ülesütlemine

Tarbijakrediidilepingute puhul on viivisemäär ning leppetrahv reguleeritud VÕS §-s 415. Sätte eesmärk on kaitsta tarbijat kohustuse täitmise viivitamise korral ning kehtestada sissenõutavaks muutunud kohustuste puhul tarbijale soodsam regulatsioon võrreldes VÕS § 88 lõikega 6.²⁴ VÕS § 415 lõikega 1 on kehtestatud piir tarbijakrediidilepingu viivise suurusele, milleks on üldjuhul VÕS §-s 94 sätestatud intressimäär, millele lisandub 8% aastas (VÕS § 113 lg 1). Samas olukorras, kus tarbijakrediidilepingus on kokku lepitud intressimäär, mis ületab VÕS § 94-s sätestatud intressimäära (millele lisandub 8% aastas), saavad lepingupooled kokku leppida ka sama suure viivise.²⁵

Tarbijakrediidilepingu viivise regulatsiooni kohaldamine ei avaldaks märkimisväärset mõju BNPL ärimudeli puhul kohalduvale viivisemäärale, kuivõrd säte viitab selles osas võlaõigusseaduse üldosale. Seega peab tarbija arvestama, et kui pooled on kokku leppinud kõrgemas viivisemääras kui seadusjärgne määr, peab võlgnik sellega makseviivituse korral arvestama. Küll aga tagaks tarbijale parema kaitse tarbijakrediidilepingu viiviseregulatsiooni kohaldamine, millega oleks tagatud leppetrahvi kokkulepete keeld ning soodsam täitmise järjekord ebapiisavate maksete tegemise korral.

Krediidilepingu ülesütlemine toimub reeglina VÕS § 416 alusel. VÕS § 416 lõike 1 kohaselt võib krediidiandja osadena tagastatava krediidi puhul tarbijakrediidilepingu tarbija makseviivituse tõttu üles öelda üksnes juhul, kui tarbija on täielikult või osaliselt viivituses vähemalt kolme üksteisele järgneva tagasimaksega. VÕS § 416 lõike 1 kohaselt peab krediidiandja andma täielikult või osaliselt viivituses oleva kolme üksteisele järgneva tagasimakse puhul tarbijale kahenädalase lisatähtaja puudujääva summa tasumiseks koos avaldusega, et tasumata jätmise korral ütleb ta lepingu üles ning nõuab kogu võla tasumist. Nimetatud avaldus peab olema tarbijale üheselt arusaadav ülesütlemisavaldusena (järelmaksuga müügilepingute puhul taganemisavaldusena) ning tähtaja möödudes loetakse leping lõppenuks, mis tähendab, et krediidiandja ei pea tarbijale täiendavat avaldust tegema.²⁶

VÕS § 417 lõike 1 sõnastuse kohaselt kohaldatakse sätet tarbijakrediidilepingutele, mille esemeks on tagasimaksete tasumise vastu asja üleandmine või kohustuse täitmine. Seega viitab sätte sõnastus rohkem kui ühele tagasimaksele. Õiguskirjanduse kohaselt on tagasimaksetena tagastatava krediidiga tegemist juhul, kui krediidivõtja on kohustatud krediidi tagasimaksmise kohustuse täitma vähemalt kolme tagasimakse teostamise teel.²⁷ Eeltoodust johtuvalt tuleks nimetatud sätte kohaldamine kõne alla sellistele BNPL-lepingutele, mille puhul tarbija maksab võetud kohustuse tagasi kolme või rohkema tagasimaksega. Kuivõrd VÕS § 417 puhul on tegemist erisättega tarbijakrediidilepingust taganemise korral, annaks selle kohaldamine BNPL-lepingute

²⁴ M. Käerdi, A. Õunpuu (viide 13), VÕS § 415, punkt 1.

²⁵ *Ibid*, punkt 3.1.

²⁶ RKTko [3-2-1-105-15](#), p 13; RKTko [3-2-1-170-13](#), p 17.

²⁷ M. Käerdi, A. Õunpuu (viide 13), VÕS § 417, punkt 3.1.

suhtes tarbijatele mõnevõrra suurema kaitse kui praegu sellistele lepingutele kehtiv taganemisrežiim VÕS üldosa järgi (VÕS § 116 lg 1). VÕS § 116 annab BNPL-toodete pakkujale oluliselt laiemat võimalust lepingust taganeda (VÕS § 116 lõiked 1 ja 2). Samas tuleb rõhutada, et kui BNPL-lepingu puhul ei ole tegemist kohustusega, mis tagastatakse kolme või enama osamaksega, ei saa sellistele lepingutele kohaldada tarbijakrediidilepingu ülesütlemise regulatsiooni. Seega võiks sellistele lepingutele eelkõige kohaldada ikkagi VÕS §-st 116 tulenevat taganemisõigust, mis lubab lepingupoolel lepingust taganeda olulise lepingurikkumise puhul.

Tarbijakrediidilepingu sätete kohaldamine BNPL-le kolmnurksuhte olukorras

BNPL makselahendusena saab mõista eelkõige selliseid lepinguid, kus esineb kolmnurksuhe, mille osapoolteks on tarbija, kaupleja ning krediidiandja.²⁸ Sellise skeemi puhul leiab tarbija kaupleja juurest sobiva toote või teenuse, mida ta soovib soetada. Ostu sooritamisel on kaupljal võimalik ühe makseviisina pakkuda tarbijale tasuta maksetähtpäeva edasilükkamist, mida finantseerib kolmas isik, kelleks on üldjuhul majandus- või kutsetegevuses tegutsev krediidiandja. Eeltoodu tähendab, et tarbija sõlmib kolmandast osapooltest finantseerijaga vastavasisulise lepingu. Samas saab edasilükatud maksete all rääkida eelkõige sellistest lepingutest, kus kõrvaltegevusena krediiti andev kaupmees pakub otse tarbijale kaupade või teenuste eest tasumiseks maksetähtpäeva edasilükkamist ilma intressi ning muude tasudeta, ehk sellisel juhul puudub tehingul kolmas osapool.²⁹

Eeltoodust tulenevalt on oluline teha vahet kaupleja poolt tarbijale otse pakutavate edasilükatud maksete ning majandus- ja kutsetegevuses tegutseva krediidiandja poolt tarbijale pakutavate BNPL-lepingute vahel. On tõenäoline, et professionaalse krediidiandja eesmärk on eelkõige finantseerimislepingult kasumi teenimine, mitte niivõrd tarbijale maksete ajatamiseks vastutulemine, mistõttu võivad tarbijakaitse eesmärgid jääda tagaplaanile. Viimast ilmestab muu hulgas tasuta maksete ajatamisega seonduvate riskide esilekerkimine viimastel aastatel paralleelselt BNPL ärimudeli populaarsuse kasvuga.

Regulatsioon peaks olema proportsionaalne nii, et see oleks suunatud toodetele, mis võivad tarbijatele kahju tekitada, kuid samas ei takistaks kasulike finantstoodete pakkumist.³⁰ On leitud, et juhul, kui kaupleja või teenuseosutaja kannab krediidiriski otse, on tal ka suurem stiimul laenata tarbijale vastutustundlikult ning tagada laenuvõtja maksevõime, et säilitada oma kaubamärgi usaldusväärsus.³¹

Samas tuleks vältida krediidiandjate võimalikku regulatsioonist kõrvalehoidmist ärimudelite muutmise kaudu.³² Näiteks võivad BNPL-toodete pakkujad struktureerida tehinguid sellisel viisil,

²⁸ Üldine lähenemisviis (viide 6), lk 14, punkt 15b.

²⁹ *Ibid.*

³⁰ HM Treasury. [Regulation of Buy-Now Pay-Later. Response to consultation](#). 2022, lk 6, punkt 2.1.

³¹ HM Treasury. [Regulation of Buy-Now Pay-Later. Consultation](#). 2021, lk 9, punkt 2.19.

³² HM Treasury (viide 30), lk 7, punkt 2.6.

et ostavad esmalt ise kaupmehelt kauba ja müüvad selle otse tarbijale, muutudes seeläbi ise n-ö kaupmeheks.³³ Kui jätta maksete edasilükkamine igal juhul regulatsioonist välja, tähendaks see muu hulgas seda, et kaupmeestel oleks võimalik tarbijale pakkuda pika tähtajaga krediidilepinguid ilma tarbija krediidivõimet hindamata. Lisaks võib sellise ärimudeli täielikult reguleerimata jätmine hõlbustada asjaolu, et krediidiandjad saaksid (koos kaupmeestega) välja mõelda lahendusi, kuidas regulatsioonist kõrvale hiilida. Ühe riskikohana saab välja tuua, et juba olemasolevad suured e-pood hakkaksid pakkuma üha suuremas ulatuses tasuta maksetähtpäeva edasilükkamise teenust ilma kolmandast osapoolast krediidiandjata, tuues tarbijale kaasa sisuliselt samasugused riskid nagu BNPL ärimudeli puhul (kolmnurksuhte olukorras).³⁴ Autori hinnangul ei tohiks edasilükatud maksete eesmärgiks olla pika maksetähtaja (nt 24 kuu) peale võimalikult kallite kaupade või teenuste ostu finantseerimine. Selliseid kaupu ja teenuseid saavad tarbijad endale soetada traditsiooniliste krediidilepingute või reguleeritud BNPL-toodete abil, eeldusel, et krediidiandjad kontrollivad, kas tarbija suudab sõlmitavat finantseerimislepingut pikemas perspektiivis täita või mitte. Seetõttu tuleks tähtajaliselt piirata ka selliseid lepinguid, kus ilma intressi ja muude tasudeta maksete edasilükkamist pakub kaupmees või teenuseosutaja tarbijale otse (ilma kolmanda osapoolleta). Autori hinnangul on 90-päevane tähtaeg proportsionaalne, pakkudes tarbijale paindlikkust maksetähtpäeva edasilükkamisel, olles samal ajal piirav, et vähendada BNPL-toodete pakujate poolt võimalikku regulatsioonist kõrvalehiilimist ärimudeli muutmise teel või kaupmeeste ja teenuseosutajate liigset muutumist tarbijaid finantseerivateks asutusteks. Ühetaolise ning eesmärgipärase paindlikkuse tagamiseks tuleks tähtaja lugemisel arvesse võtta finantseeritava tehingu tüüpi.

Eeltoodust tulenevalt on autor seisukohal, et BNPL ärimudeli puhul tuleks tarbijakrediidilepingu regulatsiooni kohaldada eeskätt kolmnurksuhte olukorras. See tähendab, et tarbijakrediidi regulatsioon peaks hõlmama eelkõige selliseid lepinguid, kus tarbijat finantseerivaks osapoolteks on professionaalne krediidiandja, kes finantseerib kaupmehe pakutava toote või teenuse maksetähtpäeva edasilükkamist. Teisest küljest tuleks teatud eelduste täitmise korral regulatsiooni kohaldada ka sellistele lepingutele, mida kaupmees pakub tarbijale otse, ilma kolmandast osapooltest finantseerijata. Autori hinnangul oleks proportsionaalne välistada regulatsiooni kohaldamisalast sellised ilma intressi või muude tasudeta pakutavad lepingud, mille puhul on maksetähtpäev kuni 90 päeva alates soetatava toote kättesaamisest või teenuse osutamisest või asjakohasel juhul alates arve maksetähtpäevast. Eeltoodu tähendab, et kui kaupmees või teenuseosutaja pakub pikema maksetähtajaga tasuta maksetähtpäeva edasilükkamise võimalust, peaks ta taotlema endale krediidiandja tegevusloa ning muu hulgas rakendama sellistele lepingutele asjakohaseid tarbijakrediidilepingu sätteid.

---

³³ *Ibid*, lk 11, punkt 2.25.

³⁴ *Ibid*, lk 10, punkt 2.23.

BNPL ärimudel uues tarbijakrediidi direktiivis

18. oktoobril 2023. aastal võeti vastu Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2023/2225³⁵, millega reguleeritakse edaspidi muu hulgas BNPL-lepinguid. Direktiivi kohaselt mõistetakse „osta kohe, maksa hiljem“ (BNPL) ärimudeli all makselahendusi, mille puhul krediidiandja annab tarbijale krediiti, mille ainus eesmärk on kaupade või teenuste ostmise kauba tarnijalt või teenuse osutajalt, ning mis on uued digitaalsed finantsvahendid, mis võimaldavad tarbijatel teha ostu ja maksta ostu eest teatava aja jooksul ning on sageli intressivabad ja muude tasudeta.³⁶

Uues direktiivis eristatakse BNPL makselahendustest tasumise edasilükkamist, mille puhul kauba tarnija või teenuse osutaja annab tarbijale aega tasuda kauba või teenuse eest intressivabalt ja muude tasudeta, välja arvatud piiratud summas tasud hilinevad maksete korral vastavalt riigisisesele õigusele.³⁷ Erandiks selliste pakkumiste puhul on asjaolu, et tehingust puudub kolmandast isikust krediidiandja, kes on olemas osta-kohe-maksa-hiljem-makselahenduste puhul, ning kogu makse tuleb teha 50 päeva jooksul alates kauba tarnimisest või teenuse osutamisest.³⁸

Suurte internetipõhiste³⁹ kaubatarnijate või teenuseosutajate puhul, kellel on juurdepääs suurele kliendibaasile, on erand piiratud 14-päevase tähtajaga pärast kauba tarnimist või teenuse osutamist.⁴⁰ Nimetatud lisapiirang on kehtestatud eeskätt seetõttu, et sellised suured internetipõhised kaubatarnijad ja teenuseosutajad saaksid vastasel juhul pakkuda tasumise edasilükkamist väga ulatuslikult ja ilma tarbijatele kaitsemeetmeid pakkumata ning nõrgestaksid ausat konkurentsi muude kaubatarnijate või teenuseosutajatega.⁴¹

Uus tarbijakrediidi direktiiv võimaldab liikmesriikidel jätta BNPL-lepingutele kohaldamata direktiivi artikli 8 lõike 3 punkte d, e ja f⁴², artikli 10 lõiget 5⁴³, artikli 11 lõiget 4⁴⁴ ning artikli 21 lõiget 3⁴⁵ .⁴⁶

³⁵ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2023/2225, mis käsitleb tarbijakrediidilepinguid ja millega tunnistatakse kehtetuks direktiiv 2008/48/EÜ.

³⁶ Euroopa Parlamendi ja nõukogu [direktiiv \(EL\) 2023/2225](#), preambuli punkt 16.

³⁷ *Ibid*, punkt 17. Eelkõige on siin all silmas peetud viivist ja sissenõudmiskulusid, millele seab piirangud Eesti õiguses võlaõigusseadus.

³⁸ *Ibid*, artikkel 2 (2) h; preambuli punkt 17.

³⁹ Uue direktiivi tähenduses mõistetakse selle all ettevõtjaid, kes ei ole ei ole soovitus 2003/361/EÜ määratletud mikro-, väikesed või keskmise suurusega ettevõtjad ning pakuvad direktiivi (EL) 2015/1535 artikli 1 lõike 1 punkti b tähenduses infoühiskonna teenuseid, mis seisneb tarbijatega kaupade müügiks või teenuste osutamiseks kauglepingute sõlmimises direktiivi 2011/83/EL artikli 2 punkti 7 tähenduses.

⁴⁰ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2023/2225, artikkel 2 (2) h.

⁴¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2023/2225, preambuli punkt 17.

⁴² Käsitleb krediidilepingute reklaamis sisalduva standardteabe mahtu.

⁴³ Käsitleb krediidilepingute puhul esitatavat lepingueelset teavet.

⁴⁴ Käsitleb lepingueelse teabe esitamist direktiivi artikli 2 lõikes 6 või 7 osutatud krediidilepingute puhul.

⁴⁵ Käsitleb krediidilepingus esitatavat teavet selliste krediidilepingute puhul, mille puhul tarbija maksete tagajärjel krediidi kogusumma vahetult ei vähene, vaid makseid kasutatakse krediidilepingus või kõrvallepingus kehtestatud aja jooksul ja tingimustel põhiosana.

⁴⁶ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2023/2225, artikkel 2 (8) b.

Direktiivi ülevõtmise tähtpäev liikmesriikidele on 20. november 2025 ning kõnealuseid norme kohaldatakse alates 20. novembrist 2026.⁴⁷ Millisel kujul täpsemalt uus direktiiv (sh BNPL-lepinguid puudutav regulatsioon) Eesti õigusesse üle võetakse, selgub lähiajal.

---

⁴⁷ *Ibid*, artikkel 48 (1).